

VÁLTOZÓ MÉDIAKÖRNYEZET ÉS A RENDŐRSÉG

Kriskó Edina

krisko.edina@uni-nke.hu

DOI: 10.20520/JEL-KEP.2018.1.75

Absztrakt

Jelen tanulmány média (technológia) történeti áttekintés a rendőrségi sajtó és médiakommunikáció fontosabb mérföldköveiről. Nem átfogó keret, sokkal inkább az eddig mások kutatásaiban elsikkadt történeti fordulópontok kronológiája az egyes médiumok rendészeti munkában betöltött szerepének kontextusában. Az áttekintés a körzőlevelektől indul, majd a távíró és rendőrségi rádió szerepét mutatja be a körözési munkában levéltári dokumentumok alapján. A film és mozgókép korszakról csak vázlatosan szól, majd az internetkorszak rendészetéig vezet el az olvasót, a digitális média korába, a virtuális és kiterjesztett valóság alkalmazásokig. A tanulmányban helyet kap néhány konkrét hazai és külföldi rendészeti mobilalkalmazás bemutatás is.

Kulcsszavak

média, médiatörténet, rendőrség, körözőlevelek, digitalizáció

CHANGING MEDIA ENVIRONMENT AND THE POLICE

Edina Kriskó

Abstract

In this essay I review significant milestones of police communication in correlation with developments of media technology. Instead of attempting to be an all encompassing framework, the study is a chronology of turning points so far ignored by other historians, and focuses on the role which different media have played in law enforcement. Based on archival documents I begin with detective letters from the 18th century, then show the roles of telegraph and radio in investigative work. After a tangential mention of the motion picture era the paper introduces the reader to the police work of the internet era with digital media, and virtual and augmented reality applications. Finally I describe some specific examples of domestic and foreign mobile applications used in police work.

Keywords

media, media history, police, detective letters, digitalization

VÁLTOZÓ MÉDIAKÖRNYEZET ÉS A RENDŐRSÉG¹

Kriskó Edina

Bevezetés

A kommunikációtudomány egyre kiterjesztőbben gondolkodik mindarról, ami vizsgálati körébe tartozik, tartozhat. Kommunikáció helyett kommunikációkról beszél (többes számban) és kutatóként mindinkább arról gondolkodunk, ami kommunikatív. „Társadalmi kommunikációnak számít mindaz, amit kommunikációként művelnek (vagy kommunikatívként értelmeznek) emberek, emberek csoportjai vagy éppen ember alkotta szervezetek.” (Horányi 2006: 13) A számos kutatási irány és megközelítés közepette mi a kommunikatív jelenségek közvetített (mediatizált) típusára koncentrálunk – a szervezeti, aktuálisan a rendészeti kommunikáció kontextusában. Bár a kommunikációtudomány számára lehet kommunikációs médium a pénz, a hatalom vagy a szerelem (mint Niklas Luhmann munkásságában), de akár az áru- vagy a nőkereskedelem (ahogyan azt Claude Lévi-Strauss tekintette), mi jelen tanulmányban az információk és gondolatok közlése során megvalósuló kommunikációra szorítkozunk.² A vizsgált médiumok köre tehát a beszéd, az írás, a nyomtatás, a táviró, a rádió, a televízió, illetve az internet és a digitális technológiák teremtette legújabb eszközök.

Jelen tanulmány a körözési értesítők megjelenésétől kezdve vezet végig az olvasót a rendőrségi sajtó és médiakommunikáció korszakváltásain. Több mint kétszáz év, mire a gót betűkkel szedett elfogatóparancsoktól eljutunk a rendőrségi sajtó 21. századi reprezentánsaiig, a rendőrségi weboldalakig és a közösségi bűnmegelőzési profilokig. Hogyan változtak a tájékoztatási elvek, gyakorlatok és eszközök? E kérdést járja körül a tanulmány, összegezve a múlt forrásait és mérlegre téve feltevéseket a jövő intelligens megoldásaival kapcsolatosan.

¹ „A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Egyed István Posztdoktori Program keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.”

„The work was created in commission of the National University of Public Service under the priority project KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 titled „Public Service Development Establishing Good Governance” in (the) István Egyed Postdoctoral Program.”

„Das Werk wurde im Rahmen des Prioritätsprogramms mit Identitätsnummer KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 mit dem Titel „Entwicklung des Öffentlichen Dienstes gerichtet auf Gute Regierungsführung” im Post-Doktoratsprogramm István Egyed im Auftrag von Nationale Universität für Öffentlichen Dienst fertiggestellt.”

² Összecsengően Asa Briggs és Peter Burke (2004) nézőpontjával. (*A média társadalomtörténete. Gutenbergtől az internetig.* Napvilág Kiadó, Budapest.)

I. A körözőlevelektől a mozgóképig

Rendőrségi sajtó és bűnügyi újságírás

A modern újságíró alakja, egyénisége és jellege (azt is mondhatnánk szerepfelfogása, küldetése) a rendőrséggel az információk nyilvánosságáért folytatott több évtizedes küzdelemben formálódott. (Buzinkay é.n.) Nem véletlen, hogy egészen a 20. század elejéig a riporter megnevezés a bűnügyi tudósítót jelölte.³

A bűnügyek, mint sajtótémák, a felvilágosodás korában, a morális hetilapok megjelenésével kezdtek beszivárogni az újságokba, hiszen azok – szakítva a referáló jelleggel – a közép-rétegekhez szólva nevelni, oktatni is akartak. (Kókay é.n.) E népnevelő szándék azonban a 19. század elején átadta helyét az irodalmi igényvel és stílusban feldolgozott bűnügyi beszámolóknak, amelyek egyediségét (hétköznapi tartalmuk ellenére) nyelvi megformáltságuk teremtette meg. A reformkorban pedig a közéleti szerepvállalás vált hangsúlyossá, így a bűnügyi tárgyú írásokban is a politikum dominált. A bűnügyi hírek és tudósítások máig tartó virágzását Budapest nagyvárossá fejlődése, a rendőrség szervezetének kiépülése (1881) és a rendészet jogi alapjainak lefektetése hozta el. A társadalom széles rétegeinek egyre mohóbb hír-igényére válaszul a fővárosi rendőrség pedig már 1880-ban megszervezi a tájékoztató szolgálatát, amely azután sajtóirodává és hivatalos szervezeti sajtókommunikációs gépezetté alakul (elsőként az európai rendőrségek sajtószolgálatának sorában).

A rendőrségi sajtó előfutárainak a 19. század első éveiben megjelenő körözőleveleket, nyomozóleveleket (Steckbriefe) tekintjük, bár a körözés, mint műfaj és mint a bűnelkövetők elfogását segítő, felderítést támogató eszköz, az ókorban is jelen volt.⁴ A cél a körözött tárgy vagy személy mielőbbi megtalálásának elősegítése volt a széles közönség bevonása útján. A kezdetben gót betűkkel szedett kiadványokból, melyek szinte kvázi elfogatóparancsok voltak, nőtt ki magát azután a rendőrszakmai fogásoknak és a rendőri működés lényegi elemei bemutatásának is teret szentelő rendőrségi sajtó.

Hazánkban különös módon nem a rendészettudomány, hanem a nyelvtudomány szentelt figyelmet a körözőleveleknek, amikor 1964-ben Schramm Ferenc (1964) feldolgozta az 1790 és 1819 közti körözőlevelek nyelvi és néprajzi adatait. A kezdetben megyei kiadású körözések tömegessé válásával a katonai parancsnokságok körözéseinek birodalmi szintű összefogását hazánkban (1783-tól 1848-ig) a Helytartótanács Departamentum publico-politicum nevű ügyosztálya látta el. A katonai és polgári körözések így együtt kerültek kiadásra – a négy nyelv valamelyikén: latin, magyar, német és szlovák. A körözések általában egy hivatalos részből és mellékletből (leírás vagy rajzolás) álltak. A közhírré tétel után a körözéseket archiválni kellett. (uo. 3–4)

A bűnvádi perrendtartás már 1896-ban⁵ rendelkezett arról, hogy ha a terhelt tartózkodási helyét a hatóságok nem tudták kipuhatolni, akkor a hivatalos lapban és/vagy más hírlapokban (havonta három alkalommal) közzétett hirdetmény útján kellett felszólítani a hatóságok előtti megjelenésre és tartózkodási helyének bejelentésére. Ha a felhívás ellenére sem volt meg a terhelt, akkor házkutatásról, kézre kerítésének elrendeléséről vagy nyomozólevél kibocsátásáról kellett intézkedni.

A magyar rendőri szaksajtó a külföldi lapok nyomdokain járva bontott szárnyat az 1800-as évek második felében. Az európai rendőrségek azonban eddigre több évtizedes ta-

³ lásd még Kriskó, 2012.

⁴ MOL K-150, 3757. csomó, VI. kútfő, 13. tétel, 1928, 5/a

⁵ 1896. évi XXXIII. törvénycikk a bűnvádi perrendtartásról 469–470. §, <https://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6650>, letöltés: 2017. 08. 27.

pasztralatra tettek szert a közönségkapcsolatok sajtó útján történő ápolásában és a bűnözés laikusok segítségével történő felderítésében. Elég csak a londoni „Police Gazette” kiadványra gondolnunk, amely 1828-tól jelent meg, s amelyet hamarosan követett az ír „Hue and Cry” (Zsoldos 1927: 16–18) Hazánkban az első közrendészeti tárgyú lapot Forster József indította el 1869. augusztus 15-én „Közbiztonság” címen. Az elméleti és gyakorlati ismereteknek is figyelmet szentelő „szakközlöny” heti rendszerességgel jelent meg, s bár tiszavirág életű vállalkozás volt (alacsony lapszámmal), utat nyitott a későbbi rendőri szaklapok és a rendészet-tudomány megalapozása előtt. (Kriskó 2012)

A belügyminisztérium első hivatalos lapja a Hivatalos Rendőri Közlöny volt (1884-től), melynek szerepét 1896-tól a Belügyi Közlöny vette át, s a Rendőri Közlöny (e rövidebb címmel) annak melléklapjaként funkcionált egészen 1919-ig.⁶ Ezt követően a 34.300/1922. I.M. sz. rendelet a körözések megjelentetésének helyeként a Rend melléklapját, a Bűnügyi Körözések Lapját jelölte meg. 1945 és 1950 között a Rendőrségi Közlöny veszi át az 1944-ben megszűnt Belügyi Közlöny szerepét, jóval szűkebb profillal. 1950-től mindennemű körözési anyag a Körözési Értesítőben jelent meg a belügyminiszter 5372/1-1950. (VIII. 11.) rendelete értelmében. A nyomdai szállítástól számolva 24 órán belül ajánlott küldeményként kapta valamennyi rendőri szerv. Mind az újságíró, mind a rendőrszakma a körözési munka támogatásában látta ekkor még a sajtó közbiztonsági szerepét:

„A modern sajtó napjainkban már minden művelt államban – törvényhozási intézkedésekkel megfelelően alátámasztva – intézményesen is bekapcsolódik a bűnügyi nyomozás útnak indításába és irányításába. Ezt a célt és eredményes megvalósítását célozzák a legkülönbözőbb és körültekintően szerkesztett rendőrségi közlönyök, a sajtónak ezek az ólombetűs detektívjei, melyeknek elsősorban természetesen a véghezvitt büntettek megszökött tetteseinek körözése és az ügynevezett nyomozólevél útján való kézrekerítése terén van kétségbevonhatatlanul nagy jelentősége.” (Zsoldos 1931: 77)

A távíró és a hírügynökségek

A távíró egymástól függetlenül, nagyjából azonos időben jelent meg a különböző országokban. Az amerikai Samuel Morse 1938-as szabadalmát megelőzte Angliában William Fothergill Cooke és Charles Wheatstone egy évvel korábban bejegyzett találmánya. Morse érdeme a (pontokból és vonalakkal álló) kódrendszer, amely az egész világon elterjedt és percenként negyven szavas olvasási sebességet tett lehetővé. (Briggs–Burke 2002: 134)

Az uralkodóházak Európa szerte már az 1848-as forradalmak előtt megismerkednek a távíróval. Legtöbbjük számára⁷ fontos szempont volt a kommunikációs eszközök állami ellenőrzésének biztosítása. A Habsburg Birodalomban Metternich ugyancsak a távíró állami monopóliuma mellett foglalt állást. Az információk terjedését felgyorsító találmány egész iparágga nőtte ki magát, amely a piaci és állami szerepvállalás, másként a közszolgálatosság kérdéseit új alapokra helyezte. Van-e a távírónak kormányzati feladata vagy beéri a levelek, üzenetek továbbításával? – hangzott a kérdés. (Briggs–Burke 2002: 135)

A távírón keresztül, minden korábbinál gyorsabb hírközlés közvetlenül hatott az újságírásra. A határok átlépésével a helyi, regionális, országos és birodalmi léptékű hírek mellett mindinkább előtérbe került a nemzetközi hírszolgálat, amelynek ellátására megalakultak az első hírügynökségek: 1835 Havas (Párizs), 1851 Reuters (Reuter’s Telegraph Company, Lon-

⁶ Hivatalos Rendőri Közlöny 1884–1919, Digitalizált Törvényhozási Tudástár, <https://dti.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/jogforrasok/agazati-kozlonyok/item/409-hivatalos-rendori-kozlony>, letöltés: 2017. 08. 27., részletesen lásd még Kriskó, 2012.

⁷ Például Franciaország, Oroszország, Belgium, Poroszország.

don), s némileg megkésve az öreg kontinenshez képest 1892-ben az amerikai AP (Associated Press, kezdetben Associated Press of Illinois). (uo. 133)

A távíró kezdettől kitüntetett szerepet töltött be a honvédelem és rendvédelem területén, a parancsok továbbítása és a közözesek kiadása révén. 1927-ben Dániel István a Magyar Királyi Posta igazgatója a Sajtó hasábjain ismertette a *hírlaptáviratok*⁸ hazai történetét, leszögezi, hogy az ekkor már 400 éves múltra visszatekintő posta *természeténél fogva* nem alkalmas a hírlapok gyors hírigényének kielégítésére. A kapacitáshiány feloldását, s ezzel a hírlapirodalom fellendülését az első hazai (Pozsony) távíró állomás felállítása hozta el 1847-ben. A hírek közvetítését császári hivatalnokok végezték, akik a *titkos jegyek* megfejtését maguk sem ismerték, hiszen az állami tisztviselők (Dechiffreur – dekódolók) kezében volt. 1867-ben már 181 magyar állami és 144 vasúti távíróállomást számolt a hírközlési ipar. (uo. 2) A hálózat központja természetesen Bécs volt, így a magyar érdekek gyakorta háttérbe szorultak. A nemzetközi hírszolgálat ügyét az 1865-ben Párizsban megkötött első nemzetközi távíró-egyezmény vitte előre, amely „jóformán az egész földkerekségen” garantálta az egyforma kezelést egységes üzletszabályzat által. A tagállamok 1903-as megállapodása értelmében a hírlap-táviratok továbbítása sorrendbeli kedvezmény nélkül⁹, de 50%-os vég- és átmeneti díjakkal (este hat órától reggel kilencig) történt. (uo. 3) A kedvezményes díjszabás nemzetközi szinten csak a századforduló után jelenik meg, Magyarországon azt már 1875-ben miniszteri rendelet¹⁰ adta meg a sajtószakma számára.¹¹ A hírlapoknak szánt táviratokat kezdetben „Z” vagyis Zeitung megjelöléssel kellett ellátni.

Az MTI 1881-től kivételes kedvezményeket kapott a postától. A minisztertanács határozata alapján a közmunka- és közlekedési minisztérium távírda osztályának előzetesen bejelentett tudósítók közügyeket érintő táviratai (Pozsony, Pécs, Kassa, Debrecen, Szeged, Kolozsvár, Pancsova és Zágráb) az MTI számára Budapestre, illetve Budapestről vidékre – a 4 krajcáros távírdai költségek megtérítése mellett – díjmentesen kerülnek továbbításra. E kedvezmények azonban komoly anyagi tehertételt jelentettek a posta számára, így az meg is szűnt, s ismét 50, majd 25%-os díjszabás mellett zajlott a hírszolgálat.

A rendőrség és a rádió

A magyar rendőrség rádiószolgálattal való ellátására 1928-ban történt javaslatétel, a belügyminiszter ekkor tette közzé árajánlati felhívását. Egy, az ország minden pontján vehető sugárzási teljesítményt biztosító, budapesti székhelyű (a Fehérvári úti rendőrtelepen felállítandó), az év minden szakában üzembiztos rövid hullámú – telefon és távíró szolgálatra egyaránt alkalmas – rendszer kiépítése szerepelt ebben.¹² A felhívást összesen 14 cég kapta meg, melyek közül végül a Standars Villamossági r.t., a Martin és Sigray r.t., a Siemens Halske (Telefukén), a Telefongyár r.t., a Magyar Marconi r.t., a Ericson magyar villamossági r.t. és a Vatea rádiótechnikai és villamossági r.t. nyújtott be pályázatot. Az 116.122/1928. iktatószámú irat szerint a belügyminiszter 325 000 pengőben határozta meg a beruházás értékét.

⁸ Nemzetközi viszonylatban a hírlaptávirat (Télégrammes de presse) megnevezés, mint különálló táviratfajta először az 1903. évi londoni nemzetközi távíró-értekezlet határozatai között bukkan fel.

⁹ vagyis a magántáviratokkal egyenlő rangsorban

¹⁰ az ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszter által 1875. december 7-én 1096. eln. szám alatt jóváhagyott Kivételes határozatok

¹¹ A hazai belföldi táviratkedvezmények 1887 után bővülnek azzal a feltétellel, hogy a hírlapok kötelezettséget vállalnak évente meghatározott mennyiségű szó postai távíró útján történő továbbítására.

¹² MNL K-150, 3733. csomó VI. kútfő 7. tétel 1929–36.

„A m.kir. állami rendőrség rádióállomását a mai napon Budapesten megnyitottam és azt rendeltetésének átadtam.

Ez alkalommal szívélyes üdvözetemet küldöm Európa valamennyi rendőrhatóságának és a berlini központi adóállomás útján a Nemzetközi Bűnügyi Komissionak, melynek lelkes munkássága kezdeményezte és megalkotta a nemzetközi rendőri rádió szolgálatot.

Büszke örömmel tölt el, hogy Magyarország is bekapcsolódott a mai nappal az európai rendőrségek egymással való gyors érintkezésének ebbe a korszakalkotó új formájába. Ezzel lehetővé vált, hogy Magyarország is eredményesen vegyen részt a rendőri szervezeteknek a nemzetek belső békéjét biztosító áldásos munkájában és ezáltal az emberiség békés fejlődésének előmozdításában.

A most fejlődő jövő generáció világszerte közszeretben álló intézményének: a cserkésznek kedves jelszavával üdvözlöm Európa valamennyi rendőrségét és a Nemzetközi Bűnügyi Komissionát: Jó munkát! Légy Résen!”¹³

A belügyminiszter e szavakkal adta át a rendőrségi rádióállomásokat 1930. február 22-én. A korabeli dokumentumok arról számolnak be, hogy a beruházás legfőbb indoka a rendőrségi és csendőrségi hírszolgálat elavultsága volt (az ugyanis a telefon és távíró igénybevételén alapult). Az alacsony beruházási költségek mellett a rádió használata mellett szólt az érv, miszerint gyors, egyidejű, közvetlen és központi parancsadást tesz lehetővé, elvághatatlan (nem úgy, mint a távíróvezetékek), saját kezelésben tartható (karhatalmi védettség).¹⁴

A Telefunken által kiépített hálózat keretében Budapesten 1 fő és egy tartalék adóállomás, valamint 120 vevőkészülék került elhelyezésre. Szombathelyen, Debrecenben és Szegeden szintén 1-1 adóállomás létesült. Az ország egyéb területein további 93 vevőállomást szereltek fel, de már ekkor szerepelt a tervek között a hálózat bővítése és újabb eszközök bevezetése (képtávíró bevezetése az ujjnyomatok és fényképek továbbítására, valamint mozgó automobil állomások létesítése). (Kriskó 2015)

Már a második világháború kitörésének évében (1939) jól működő rádióhálózata (Internationaler Polizeifunk) volt a Nemzetközi Bűnügyi Rendőri Bizottságnak (INTERPOL). A hálózat tagja volt Amszterdam, Berlin, Brüsszel, Budapest, Bukarest, Párizs, Pozsony, Varsó és Zürich. A rádióforgalmazásnak 3 különböző típusa volt, a központi rendőrállomás forgalmazása, valamely tagországok központi állomásainak egymásközi forgalmazása (Budapest–Zürich, Bukarest–Berlin), valamely tagország központi állomásának forgalmazása a nemzetközi központtal, illetőleg a nemzetközi központi állomás forgalmazása minden tagország irányába. (Dreßler 1942: 42)

A távíró és a rádió hosszú időn keresztül adja a rendőrségi körözési munka alapját. Az 1954-ben a tárgykörozési munka országos rendszerének kialakításáról szóló parancs¹⁵ az alábbiakról rendelkezik a vagyon elleni bűncselekmények visszaszorítása érdekében:

„A rendőri szervek a tárgykörozés alapjául a – a bűncselekmény leírását mellőzve – olyan rendőri értesítést készítsenek, amely a bűncselekmény során eltulajdonított tárgyaknak nemcsak általános, hanem egyedileg jellemző sajátosságait is feltüntetik, ami képessé teszi az értékesítési helyek dolgozóit arra, hogy a hozzájuk jutott tárgyakban adott esetben felismerjék a körözött tárgyakat.”

¹³ MNL K-150, 3733. csomó VI: kútfő 7. tétel 1929–36. 71. o.

¹⁴ Uo. 69.

¹⁵ 4-194/1954. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter helyettesének 3. számú utasítása, 1954. március 9-én (Györe József sk.)

A tárgykörözési híryanagot minden nap 12 óráig küldönc, futár vagy telefon útján el kell juttatni a megyei (budapesti) nyilvántartó csoport vezetőjéhez, s az géptáviró útján kerül továbbításra a B.M. ORK. VI. osztályára. A VI. osztály azután azonnal híryanagszámmal látja el a beérkezett körözéseket, s 20 órakor rádió (Fónia) nyílt szöveggel adja. A megyei osztály központ őrén köteles a gépíró azonnal fogadni az anyagot (a járásoknál az ügyeletes tiszt vagy helyettese). (Az ORK Központi ügyeletén 19.30 az anyag átvételének ideje.) Másnap azután rögtön a hivatali idő megkezdése után el kell juttatni a tárgykörözési anyagot a területi zálogfiókoknak, bizományioknak és ócskapiacok dolgozóinak. (2–3. pont) Az ORK VI. osztálya ezen túlmenően 8 naponta köteles Tárgykörözési Értesítőt (TKÉ) összeállítani a megelőző napok körözési híryanagiból. (5. pont) (Kriskó 2014: 31–32)

A rendőrség tehát a szolgálatellátás során kezdettől épített a rádió nyújtotta előnyökre. Ám a másik funkció – a lakossági tájékoztatás, lakossági bűnmegelőzés, oktatás és szórakoztatás – terepére csak lassabban lépett.

Petress István a Magyar Rádió szerkesztő-riportere már a 70-es években megfogalmazott néhány szempontot a rendőrségnek, közönségkapcsolatait illetően. Úgy látta, propagálni kell a szakszerű, nyílt és szolgálatát teljesítő ember portréját. Láttatni kell az embert a mündér mögött és hangsúlyosabban kell megjeleníteni a szakmai felkészültséget, mert ennek hiányában a lakosság és az újságíró szakma is alábecsüli a rendőrök által végzett szakmai munkát. (Petress 1972: 57)

Javasolja, hogy a rendőrség adjon át szakmai ismereteket a tömegmédiá útján, hogy az állampolgárok ne csak filmekből, olvasmányokból ismerjék (félre) a rendőri hivatást és feladatvégzést. Érvel még a nyíltság mellett, mely alatt a nehézségeket el nem titkoló őszinte kommunikációt értett.

„Világos, hogy a rendőri szervezet sokágú társadalmi-hatalmi funkciója miatt a kritika nyilvánosság előtti megjelenése is kellő formájú és fogalmazású legyen, de legyen.” (uo. 58)

Egy évvel később Tomasovszky Attila (1973) rendőr százados tárgyalta a Belügyi Szemle hasábjain a rendőrség médiakommunikációjának kérdéseit. Álláspontja szerint a tájékoztatás és propaganda kölcsönös egymást kiegészítő hatását figyelembe véve kell optimalizálni a tömegkommunikáció nyújtotta lehetőségek kihasználását. Törekedni kell a tartalmi és műfaji sokszínűsége, vallja. Az egyes sajtóműfajok ugyanis műfaji kötöttségeik okán más-más kommunikációs cél elérésére adnak módot. A propagandának (ma nevezzük inkább pr-nek) túl kell lépnie a hírműfajon, hiszen befolyásolni, nevelni, szemléletet és hozzáállást, olykor viselkedést megváltoztatni akar. Ez utóbbi cél eléréséhez más műfajok kellene: riport, portré, elméleti cikk, belső cikk, novella, folytatásos regény stb. Ezzel szemben a rendőrségi közlések túlnyomó részben (81%) hírközlések. Tomasovszky javaslata ma is aktuális:

„A sajtópropagandán túl a propaganda munka egészét szolgálná a belügyi közkapcsolatok rendszerének tudományos igényű kidolgozása.” (Tomasovszky 1973: 57)

1973-at írunk, mikor a riportszatíra eszköze is bevetésre kerül a rendőrségről kialakított kép formálásának eszköztárába. A körkérdést humorral ötvöző műfaj divatja érleli ki a *Keresztkérdések rendőrökhöz* című rádióműsort. Alig néhány évvel később, 1977-ben hangzott el a Magyar Rádióban – felsőbb kezdeményezésre és ugyancsak a testület népszerűsítése érdekében – az első rádiós rendőrkabaré, amelyet még további kettő követett. (Kaposy 1996–2000a)

A rendőrség és a mozgókép

A film gyűjtőfogalom, egyszerre művészet és iparág, amelynek alkotásai, termékei alkotójuk szándékaitól függően sokféle szerepet tölthetnek be. A referáló sajtóhoz hasonlóan a film, ha dokumentarista, lehet a társadalmi valóság krónikása, lehet szórakoztató médium is, ahogyan a magazinok, az állami propaganda eszközeként lehet a hatalom szócsöve, lehet népszerű,

lehet forradalmár, törhet művészi babérokra, kiszakíthatja nézőjét a mindennapok rabságából vagy bemutathatja annak minden keserű bugyrát. Élményszerűségével minden korábbi médiumnál mélyebb hatásokat képes okozni, elevenségével a valóság látszatát kelti (keltheti), amit megmutat, képes azt elhítenni is. (Bourdieu 2001)

A mozgókép ezzel új horizontot nyit a társadalmi kommunikáció számára. Előbb a néma, majd hangosfilm hozza el a kommunikációs átalakulás következő lépcsőfokát, megszületnek a képi nyelv idiómái, sajátos grammatika és poétika bont szárnyat (Bíró 2003), amelyet azóta is gyakorolnak a filmszakma képviselői, egyre érzékenyebben és pontosabban, egyre árnyaltabban – és napjainkban egyre inkább támaszkodva a számítógépes technika nyújtotta eszközökre. A film a sokszólamúságot és az egyidejűséget, a kommunikációs csatornák párhuzamos kiaknázását hozza el a gondolatok közlése számára, megtoldva az ember természetes tér, forma, szín, mélység és méret érzékelését meghaladó vizuális effektekkel, perspektívákkal. (Drámaiságot, dinamizmust, gyorsuló időt, táguló teret, manipulált vagy manipulálható valóságot hoz a közlésekbe a mozgókép. Megváltoztatja az intimitásról alkotott képünket, a nyilvánosság jellegét, átlépi a konvencionális társadalmi normák határait, a montázstechnika révén együtt elő nem forduló dolgokat képes együttesen megjeleníteni.) A hang megjelenésével azután a függőleges montázs is új utakat nyit, ahol képpel és hanggal együtt vagy egymás ellenében is lehet formálni az üzenetet, a közléstartalmat. A szimbólumok, kihagyások és a csend új jelentőséget nyernek e kifejezésmódban. Összességében azt mondhatjuk, a film megváltoztatta az ember és a külvilág viszonyát, az ember és a művészet kapcsolatát. Újradefiniálni kényszerítette mindazt, amit a szövegről (médiaszövegről) tudtunk. Ekként az írni és olvasni tudás (közlés és befogadás) új követelményrendszerét is állította adóval és vevővel szemben.

Persze az egyes korszakok – a néma, a hangos, majd színes és végül számítógépes – itt is kijelölnek belső korszakhatárokat, ám a minőségi változás nem mindig egyértelmű vagy nem mindig jelent forradalmi újítást. Chaplin, a rendőr már 1917-ben bizonyítja a burleszk műfajában, hogy a rendőrnek helye van a filmvászonon. Egyenruhája, felszerelése jól eladható – könnyen beazonosítható, és ezért jól dekódolható üzenetek átadójává teszi a hatósági közeget már a némafilm korában is. A fonográf megjelenése azonban kiszélesíti a filmnyelvet értők körét és újabb kommunikációs csatornát jelent a befogadók számára.

A *magyar hangosfilm* születésének napja 1931. szeptember 25., A kék bálvány című film bemutatásának és bukásának napja. A szenzációt jelentő új műfaj (és találmány) sikerét azonban csak a két hónappal később bemutatott Hyppolit, a lakáj hozza el. A közönséget a könnyed, vidám, átélhető történetek, a vonzó énekes színész(ek) vonzzák a mozikba. A szirupos szerelmi történetek azonban idővel átadják helyüket a társadalmi valóságot, konfliktusokat, politikai témákat feldolgozó műveknek. Olykor a dokumentarista jelleg, máskor a kritikai él, megint máskor a művészi hatások dominálnak. Akárhogy is, ha felütjük Kelecsényi László magyar hangosfilmről írt könyvét (Kelecsényi 2003), azt kell látnunk, hogy a bűn, bűnözés, rendészet, a rendőr alakja kezdettől jelen van a mozivászonon. Az ötvenes évektől önálló film-témaként is egyre gyakrabban megtaláljuk a kriminológiai témákat (gyilkosság, öngyilkosság, túszejtés, erőszak, csalás stb.).¹⁶

A mozgóképek filmszínházbeli vetítéséhez képest változást hoz a televíziós ipar fejlődése, amely hazánkban évtizedeket késik, hiszen csak az 50-es évek elején indulnak az első kísérleti adások. A Minisztertanács 1953. január 23-án adta hozzájárulását a Magyar Televízió

¹⁶ Hogy csak néhány példát említsünk a filmtörténeti mérföldköveket felvonultató válogatásból: Külvárosi őrszoba (1943), Ház a sziklák alatt (1959), Utolsó előtti ember (1963), Utószezon (1967), Csend és kiáltás (1968), Égi bárány (1971), Könnyű testi sértés (1983), Egy teljes nap (1988), Mielőtt befejezi röptét a denevér (1989), Meteo, Kicsi, de nagyon erős, A halálraítélt, Vattatyúk (1990), Szürkület (1991), Gyerekgyilkosságok (1993).

Vállalat megalakulásához. (Kaposy 1996–2000b) Ez év decemberében kezdődnek meg a kísérleti adások, egyelőre még állóképekkel, majd 1954-től mozgó képekkel. Ekkor alakul meg a szerény méretű (két fős) televíziós főosztály a Rádió székházában. 1956-ban pedig mintegy 600 televíziókészülék tulajdonos volt az országban. A Rádióújság augusztustól már közölte a heti két adásnap programját.

1959-ben már 12 eredeti tévéjátékot és 120 filmet láthatott a 34 395 előfizető. 1960-ban pedig már ötre emelkedett az adásnapok száma. 1969. április 5-én sugározták az első színes adást. A televíziós ipar 1974-re nőtt akkorává, hogy a Magyar Rádió és az Magyar Televízió (MTV) különválása szükségesnek mutatkozott.¹⁷ 1980-ban már 2 766 000 előfizetője van a tévének, az eladott színes tévékészülékek száma meghaladja a 47 000-et.

A Szabó László vezette *Kék Fény* 1965-ben indul, majd 1975-ben a *Megtörtént bűnügyek* színesíti a bűnügyi műsorkínálatot a televízióban. Ez utóbbi műsor Fóti Andor történeteiből készült 1973 és 1979 között Bácskai Lauró István rendezésében. A nyolc epizódból álló sorozat utolsó részét már színesben láthatta a nagyjérdemű. A televíziós krónikák az 1991-ben indult bűnügyi vetélkedőt méltatják még, amelyet az ekkor már ismert műsorvezető, Antal Imre neve fémjelez. Ez volt a *Krimiben tudós*.¹⁸ Bár kétségkívül izgalmas vállalkozásként indult kevert műfaji sajátosságokkal (film és élő adás, valamint nyereményjáték¹⁹), útját nem kísérte szerencse. A 60-60 percesre tervezett krimik végét nem vetítették le, azt a nézőközönségnek kellett az élő televíziós adásban kitalálnia. A műsort az adásnapokon nyomtatott kiadvány is kísérte, ám a posta igen gyér vásárlói hajlandóságról számolt be. A hatodik adás után az alkotóközösség szétszéledt. (Polgár 2012)

Az egyre intenzívebbé váló belügyi propagandamunka nagyságrendjét jól mutatják az alábbi, 1973-ból való adatok:

- ◆ A televízióban évente 20-22 óra adásidőt töltenek meg rendőri műsorok, ennek egyharmada a „Kék Fény”. (60%-ában fővárosi ügyeket dolgozott fel.)
- ◆ 7 tévéfilm készült, főként állambiztonsági témában. „Különös vadászat” a katonai elhárításról, „Sólyom a sásfészekben” a hírszerző tevékenységről és „Mindenki közlekedik”, amelynek 8 adása futott le.
- ◆ A rádióban elhangoztak belügyi témájú hangjátékok. „A bűn nyomában” című sorozat 6 darab egyórás műsorral jelentkezett.
- ◆ Az „Ifjúsági randevű”²⁰ egész délutános rádióműsort szentelt a rendőri hivatás népszerűsítésének.
- ◆ 04-05-07 című sorozatműsor futott (12 alkalommal) rendőri, bűnügyi, tűzrendészeti feladatok tárgyában.
- ◆ Az 1967-ben indult „Csúcsforgalom”²¹ ugyancsak népszerű műsorként jelentkezett tizedik éve.

¹⁷ uo. Az önálló Magyar Televízió története 1990-ig

¹⁸ uo. A magyar televíziózás műfajai

¹⁹ Egy Mitsubishi Colt volt a fődíj.

²⁰ Hetente keddenként futó műsor volt a 14–18 órás időszámban.

²¹ Elődje, az „Autósok figyelem!” 1966-tól került adásba, melynek alapító szerkesztő-műsorvezetője a korábban idézett Petress István volt. (<http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/504.html>)

- ◆ Az 5 vidéki stúdió belügyi műsorainak aránya növekedett, de eléggé egyoldalúak voltak.
- ◆ 1973-ban a sajtócikkek mennyisége csökkent, az üzemi lapok kihasználtsága elmaradt a várakozásoktól. (Pásztor 1947)

Ha csak a hazai filmkínálatot nézzük, olyan emblemikus sorozatokról kell szólnunk, mint az 1984-ben induló *Linda*, az 1993-tól 2001-ig futó *Kisváros* (amely a határőrség és rendőrség együttműködését állította középpontba) a 2000-ben készült *Rendőrsztori*, a 2007-ben képernyőre kerülő *Tűzvonalban*, és folytathatnánk a sort. A valóság és fikció keveredik, amikor Dr. Garamvölgyi László rövid epizód szerepben tűnik fel a *Barátok közt* című tévésorozatban.

A krimi máig az egyik legnépszerűbb műfaj, mind az irodalomban, mind a filmművészetben. A televíziós műsorok piacán pedig óriási szeletet hasítanak ki az ún. franchise sorozatok, amelyek egy-egy szakma képviselőinek munkáját mutatják be (bűnügyi helyszínelők, igazságügyi orvos szakértők, törvényszéki antropológusok, titkos ügynökök, nyomozók stb.): *CSI*-sorozatok, az *NCIS*, a *Dr. Csont*, a *Monk*, a flúgos nyomozó, a *Bostoni halottkémek*, hogy csak néhány jelenleg is futó sorozatot említsünk. Mind azt mutatják, hogy a rendőri, nyomozati munka lebilincselő téma a televízió nézők számára.

A film töretlen sikere mellett meg kell még emlékeznünk a nyolcvanas évek (kísérleti) *képernyőújságjáró* is, amelyet a szocialista tájékoztatáspolitikai gyorsaság iránti igénye hívott életre. A Képiújság technológiájának műszaki lényege az, hogy televízió-adóhálózat vagy telefonhálózat útján történik a képernyőn a szöveg és vagy grafikus információ megjelenítése. Az egyes országok más-más megnevezéssel illetik, általában mint teletext vagy ceefax találkozzunk vele.²²

Ágoston László úgy fogalmazott, „A napi sajtó megoldotta a tájékoztatás naprakészességét, a televízió a láttatás naprakészességét, a rádió az órákészességét – a képernyőújság megoldhatja az informálás percekészességét.”²³ Az új médium nagy előnyeként tekinti, hogy a fogyasztó maga dönti el mikor, mit (milyen témát) milyen terjedelemben fogyaszt és mindezt milyen tempóban teszi. Nem konkurens, hanem kiegészítője, „fegyvertársa” a nyomtatott és elektronikus sajtónak (rádió, televízió). Az MTI belpolitikai részlegében dolgozó Közérdekű Hírszolgálati Szerkesztőség biztosította a híryanagot és végezte az adások szerkesztését.

II. Az internet korszak rendőrségi kommunikációja

Rendőrségek az interneten

A rendészet évek óta fogást keres a világhálón, próbálja megvetni lábát a különféle online színtereken. Az első lépést a rendőrségi weboldalak létrehozása, azok mindinkább kétirányú kommunikációt biztosító felületté alakítása jelentette. A technológia a 90-es évek derekán érte el a hatósági szerveket világszerte. 1996 végére az USA-ban és Kanadában több mint 500 rendészeti weboldal működött. James W. Cortada felhívja ugyanakkor a figyelmet arra, hogy a technológiaváltást, az internet használatot a közösségi rendészet (community policing) kontextusában célszerű értelmezni. (Cortada 2008)

²² Az első képiújság kísérletek a BBC-nél történtek 1972-ben, majd 1979-ben Ausztriában és Finnországban kezdődtek meg az előkészítő munkák, illetve indultak a kísérleti adások, akárcsak Kanadában. Svájcban ekkor már (1982) 40000 háztartásban elérhető a teletext.

²³ Ágoston 1982. Idézi: Masa. *Retró*, 2007. május 14. hétfő, 16:11, <https://muosz.hu/retro.php?id=1154>, letöltés: 2017. 08. 11.

Kezdetben a helyi önkormányzattal (local government) közös vagy önálló webes felületet alakítottak ki a rendőrségek, hogy új csatornát nyissanak az állampolgárokkal folytatott kommunikáció számára. A honlapok indulásakor bűncselekményekkel kapcsolatos alapvető információkat osztottak meg, rendőrségi kezdeményezésekről számoltak be, kapcsolattartási lehetőségeket tüntettek fel, beleértve az e-mailkapcsolatot. Elérve az érettség szakaszát, a weboldalak első generációját felváltotta a szervezeti honlapok második nemzedéke: a kapcsolattartási adatokon túl megjelentek a küldetésnyilatkozatok, a helyi rendőrfőnökök üzenetei. 1998-ra mint a bűnfelderítés eszköze is nagy jelentőségre tett szert a web, mígnem a kétezres évek elejére a rendőrségek működésének alapvető eszközévé vált. A következő generációváltás pedig az interaktivitást helyezte középpontba. A kétezres évektől a megosztott információk köre tovább bővült statisztikákkal, lakossági felhívásokkal, kommunikációt ösztönző elemekkel. A honlapok meglehetősen szabványossá és általánosan elterjedté váltak Amerika szerte. (uo.)

Némiképp meglepő hát, hogy a legkeresettebb bűnözők adatait tartalmazó (nyilvános) weboldalt csak 2016 januárjában hozta létre az EUROPOL.²⁴ Ehhez pedig olyan horderejű eseménynek kellett történnie, mint a 2016. november 13-ai összehangolt párizsi terrorcselekmények²⁵. Ez az első páneurópai kezdeményezés, amely közös platformon jeleníti meg a toplistás (nemzetközi körözés alatt álló) bűnelkövetőket.

1. ábra

A legkeresettebb európai bűnözők

Forrás: <https://eumostwanted.eu/hu>

A következő lépés a második generációs webalkalmazások kiaknázása, a közösségi média színterein való megjelenés volt. Ekkor jöttek létre a hatóságok profiloldalai a Facebookon, vagy más szakmai közösségi sajtókon (pl. Police Pulse, Crime Dex) a Twitteren, a YouTube-on és más megosztó alkalmazásokban (Instagram, Pinterest stb.). Elindultak a közösségi rendszert olyan kezdeményezései, mint a „Sussex Police People”, ahol a hatóságok emberi arcot akartak adni szervezetüknek, blogot vezettek, kommenteket vártak, hogy szorosabbá fűzzék társadalmi kapcsolataikat. (Kriskó 2012)

²⁴ European police forces launch website of ‘most wanted’, *The Daily Star*. January 30. 2016., <http://www.dailystar.com.lb/News/World/2016/Jan-30/334678-european-police-forces-launch-website-of-most-wanted.ashx>, letöltés: 2016. 09. 27.

²⁵ A 21 óra 20 perckor kezdődő támadássorozatban több robbantásos merénylet történt (a Stade de France-nál és a boulevard Voltaire 253 számnál), lövések dördültek az avenue de la République-en és a rue de Charonne-on, túszejtés és kivégzések következtek a Bataclanban. A támadássorozat több mint 130 emberéletet követelt. bővebben lásd még: Kriskó 2016.

Rendészet és mobilkommunikáció

A mobil technológiák alkalmazása a rendészetben közel sem új. Az első rendőrségi rádiók megjelenésétől hosszú út vezetett a mai mobil adatterminálok, hordozható azonosító (hand-held identification devices): ujjlenyomat (mobile fingerprint devices) vagy multibiometrikus azonosító eszközökig (multibiometric devices)²⁶. Ez utóbbiak arc, írisz vagy ujjlenyomat alapján egyaránt képesek az intézkedés alá vont személyt azonosítani és adatait a körözési vagy más nyilvántartásban szereplő információkkal összevetni. A rendőrségi munka támogatását itt elsősorban az adatokhoz való gyors – akár intézkedés közbeni – hozzáférés jelenti, az, hogy a járőr naprakész információk (vagy éppen ellenőrzött protokoll) alapján láthatja el a feladatát, akár akció közben hajthat végre lekérdezéseket a helyszíni információk alapján.

2. ábra

Mobil azonosító eszközök (Black Berryre és zseb-PC-re)

Forrás: http://multimedia.3m.com/mws/media/9239110/mobile-id-software-brochure.pdf?fn=MobileID_EN_8-14.pdf

A rendészet társadalmi kapcsolatainak erősítésekor némiképp más funkciót töltenek be a mobil eszközök. A kapcsolatépítés, információ megosztás, bevonás és figyelmeztetés, riasztás eszközeiként funkcionálnak, közvetlen, gyors elérést biztosítva. Az Accenture 2013-as mobil kommunikációs kutatása²⁷ arról számolt be, hogy a világon immár 1 milliárd okostelefon ta-

²⁶ http://solutions.3m.com/wps/portal/3M/en_US/Security/Identity_Management/Products_Services/Reader_Scanner_Solutions/Mobile_Identification_Solutions/, letöltés: 2017. 01. 19.

²⁷ Next-generation mobile technology for more effective policing, https://www.accenture.com/acnmedia/Accenture/Conversion-Assets/DotCom/Documents/Global/PDF/Dualpub_22/Accenture-Next-Generation-Mobile-Technology-For-More-Effective-Policing.pdf, letöltés: 2016. 05. 16.

lált gazdára, tulajdonosaik közül minden negyedik használja a közösségi hálózatokat (social networks), és az emberek átlagosan 6,5 percenként nézik meg a mobiljukat. Még sokkal több ez az adatok, ha tekintetbe vesszük, hogy több embernek van mobilja, mint ahánynak folyóvíz ellátás van az otthonában. A mobil applikációk letöltésére vonatkozó becslésük 268 milliárd letöltés meghaladását jósolta 2017-re.²⁸

A Hong Kong-i rendőrség 2012-ben indította útjára a Hong Kong-i Rendőrség Mobil Alkalmazást (Hong Kong Police Mobile Application) azzal a céllal, hogy erősítse közösségi szerepvállalását és javítsa a társadalom széles rétegeivel való közvetlen kommunikációt. Az alkalmazás révén hozzáférhetővé váltak a legfrissebb rendőrségi információk okos telefonokon keresztül.²⁹ Az alkalmazás 2016-ban bevezetett 2.4 verziója pedig egy ún. „Push Notification” funkcióval bővült, amelyen keresztül lehetővé vált az állampolgárok azonnali riasztása.³⁰ Mint azt az alábbi ábra is mutatja, a rendszeren keresztül – a riasztásokon túlmenően – bűnmegelőzési tanácsok is adhatók különféle (szezonális, internetes vagy vagyon elleni stb.) bűncselekményekkel kapcsolatban:

3. ábra

Hong Kong Police mobil alkalmazás képernyőképe

Forrás: <http://www.police.gov.hk/info/img/fma/screen/e03.jpg>

A rendszeren keresztül körözési információk (eltűnt és körözött személyek), videó üzenetek, hírlevelek küldhetők, közlekedési és útinformációk adhatók, bűnözési statisztikák érhetők el.

2014 decemberében adta hírül a dnaindia.com, hogy a hyderabadi rendőrség (India) új

²⁸ Uo. 2.

²⁹ http://www.police.gov.hk/ppp_en/03_police_message/fma/, letöltés: 2016. 05. 14.

³⁰ Uo.

mobil alkalmazást vezet be Hawk Eye (vagyis Súlyomszem) néven.³¹ A kezdeményezés része annak a szervezetfejlesztési folyamatnak, amely során a hatóságok ügyfélbarát, az állampolgári igényekre rugalmasan reagáló működésmódot kívánnak kialakítani. A mobilcsatorna megnyitásával kívánják bevonni a lakosokat a bűnmegelőzési munkába, a bűncselekmények és közlekedési kihágások megakadályozásába. Javítani akarnak a rendőrség nyilvánossággal fenntartott kapcsolatain, az állampolgárok biztonságérzetén.

Külön funkciókat dolgoztak ki az alkalmazásban a (dolgozó) nők számára, hogy biztonságban érezzék magukat például utazás közben, vagy veszélyhelyzetben azonnal riasztást adhassanak az SOS gomb megnyomásával. Ha egy nőt bármilyen atrocitás érne utazás közben, elegendő felvételt készítenie és a jármű számát feljegyeznie, majd elküldeni az alkalmazáson keresztül, s a rendőrség haladéktalanul megteszi a szükséges lépéseket. (Kérdés persze, hogy van-e ideje az áldozatnak felvételt készíteni, üzenetet küldeni, mielőtt a helyzet súlyosra fordulna, vagy már csak utólag jelezheti, hogy baj érte.)

4. ábra

A Hawk Eye képernyőképe

Forrás: https://lh6.ggpht.com/A7DRissm13E0IuZDSJ_wF-HImaqfuUReohB-hjLYAY3pGcAqpwXpsuSMw0hFgAYpaMeF=h900-rw

Az ábrán is jól látható a nőknek szóló „Women Travel Made Safe” funkció és az SOS gomb. Emellett a felhasználók személyre szabott vész hívó-gombot is létrehozhatnak annak figyelembe vételével, hogy hol kerülhetnek bajba, megjelölve a legközelebbi rendőrséget vagy számukra vész helyzetben értesítendő személyt, szervezetet, megadva annak telefonszámát.³²

³¹ Hyderabad Police launch mobile app 'Hawk Eye' to empower members of public, 31 Dec 2014, <http://www.dnaindia.com/india/report-hyderabad-police-launch-mobile-app-hawk-eye-to-empower-members-of-public-2048498>, letöltés: 2016. 06. 03.

³² <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.rivton.hawkeye&hl=hu>, letöltés: 2016. 06. 03.

A telepítések száma 100.000–500.000 közötti a Google Play 2017 augusztusi adatai szerint. Az értékelések átlaga pedig 4,4. (uo.) Elérhetőek emellett még Twitteren, Facebookon és WhatsAppon keresztül is. Bár a kezdeményezések igen impozánsak, a helyi újságírók arról számoltak be, hogy amikor tesztelték a hyderabadi rendőrség gyors és rugalmas reagálását, sem a Facebookon (Cyberabad Police), sem a WhatsAppon keresztül nem jártak sikerrel.³³

Az Amerikai Egyesült Államokban nagy népszerűségnek örvend a MyPD app (My Police Department) egy natív iPhone és Android alkalmazás, amelyhez közel 200 szervezet és rendőri szerv csatlakozott Amerika szerte, és amely közel 30 funkcióval próbál javítani a rendőrségek és közösségek kapcsolatán. A felhasználók között a rendőrségeken túl ott vannak a legnagyobb egyetemek és állami intézmények is.³⁴

5. ábra

A MyPD mobilalkalmazás

Forrás: http://8788-presscdn-0-88.pagely.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2014/08/IMG_2975111111.png

Az alkalmazást eddig több mint 350.000-en töltötték le.³⁵ Legfőbb célja, hogy az állampolgárok a lehető leggyorsabban kapcsolatba léphessenek a helyi bűnüldöző szervekkel, közbiztonsági hivatalokkal. Mint stratégiai eszköz 3 fő feladatot lát el: kapcsolatba lépni az állampolgárokkal, riasztásokat kiadni, javítani a közösség életét (connect, alert, improve).

A sokrétű funkcionalításra példák a következő menüpontok: kapcsolat a helyi szervekkel, utolsó tweet, Facebook, hírek és riasztások, kérdések és visszacsatolás, javaslatok, terrorizmussal kapcsolatos tanácsadás, katasztrófainformációk. Találkozunk emellett időjárás szolgál-

³³ Want to Reach Hyderabad Police? Try FB, WhatsApp, *The New Indian Express*, 21st April 2016, <http://www.newindianexpress.com/cities/hyderabad/Want-to-Reach-Hyderabad-Police-Try-FB-WhatsApp/2016/04/21/article3390862.ece>, letöltés: 2016. 06. 03.

³⁴ <http://wiredblue.co/powerful-police-phone-app-for-community/>, letöltés: 2016. 06. 03.

³⁵ <http://mypdapp.com/>, 2017. 09. 03-ai adat

tatásokkal, városi információkkal, tiszt ajánlása (elismerése) funkcióval, kérdőívekkel stb. (uo.) A felhasználói kör legszélesebb rétegét a 35–44 év közöttiek adják, őket követi a 44–54-korosztály.³⁶ Az USA-ban tehát megdőlni látszik a teória, mely szerint a legfiatalabb korosztály érhető el legkönnyebben mobilalkalmazásokon keresztül. Fontos adat, hogy havonta körülbelül 600 olyan megkeresés érkezik a rendszeren keresztül, melyben az állampolgárok arra kérik saját lakóhelyük rendőri szerveit, hogy csatlakozzanak a MyPD-felhasználókhoz. (uo.)

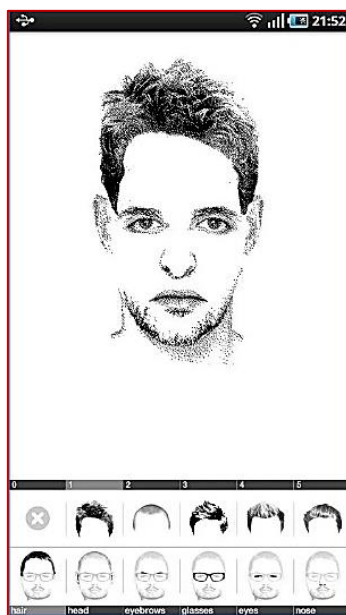
Az Egyesült Államokban természetesen más mobil alkalmazások is népszerűek, például a Mobile PD, amely elsősorban Észak-Amerika államaiban hódította meg a rendészeti szakmát és a közvéleményt. 2010-es alapítását követően a cég (Mobile PD) 2011-ben társult a Santa Cruz-i rendőrséggel, majd 2014-ben mint rendőrségi startup a San Fransisco-i rendőrség 3 hónapos inkubátorprogramjában vett részt. Ez által lehetőség volt rá, hogy a fejlesztők betekintést nyerjenek a rendőrségi munkafolyamatokba és szakmai-szervezeti kultúrába, s az így szerzett tapasztalataikat beépítsék további fejlesztéseikbe.³⁷

Vannak ezen kívül specifikus alkalmazások, mint a Snitch'n, amely körözött, gyanúsított és eltűnt személyek adatainak, a róluk szóló riasztások megosztására szolgál. Ha a felhasználó felismer valakit az adatbázisból, jelentést tehet.³⁸

Ha valaki szeretett volna valaha rendőrségi vázlatkészítő lenni, most megteheti a FlashFace alkalmazással. A mobil app prémium verziója több mint 800 arcelemet tartalmaz, amelyből összeállítható a kívánt arckép. A mintegy 1200 forintért letölthető alkalmazás azonban nem kizárólag a hatóságok számára készült, a nagyközönséget is kreatív játékra buzdítják a fejlesztők.³⁹

6. ábra

FlashFace mobil applikáció

Forrás: https://lh5.ggpht.com/jinMbazH5Lbi7iJocgaz8vY3iiTjk52-NfmVHe7UrZDqDTkcGpbKUQnv-w-Z-x_IW3fk=h900-rw

³⁶ <http://mypdapp.com/police-app-infographic/>, letöltés: 2016. 06. 03.

³⁷ <http://gomobilepd.com/story.html>, letöltés: 2016. 06. 03.

³⁸ <http://www.policeone.com/police-android-apps/>, letöltés: 2016. 06. 03.

³⁹ <https://play.google.com/store/apps/details?id=de.brigert>, letöltés: 2016. 06. 03.

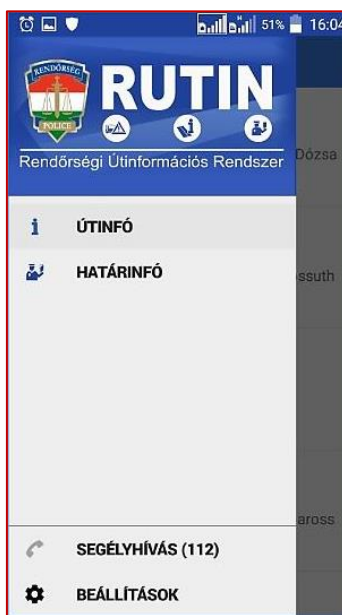
Európai megoldások

Portugáliában nagy sikernek örvend a „Sistema de Contra-ordenações de Trânsito” (SCoT), integrált információs rendszer, amelyet a közlekedésrendészeti ágazat használ. A szabálysértési eljárásokat támogató alkalmazásról van szó, amely segíti az esetek regisztrálását, közlemények kiadását, és a bírságolás gyakorlatát.⁴⁰

Az olasz Carabinieri autós terminálokat helyezett üzembe, amelyek lehetővé teszik az autóban lévő rendszerek ellenőrzését, adatok valós idejű megosztását, köztük képek, videók feltöltését is.⁴¹

7. ábra

A hazai RUTIN útinformációs mobilalkalmazás

Forrás: https://lh3.googleusercontent.com/ay6zQPfzRHLZdWdIWXXJG3r484bJH7XQg6DNrwNSDScIq3MhnY_S5LZvMHwt6SSPwZoY=h900-rw

Ne feledkezzünk meg a RUTIN (Rendőrségi Útinformációs Rendszer) alkalmazásáról sem, amely 2015 augusztusában debütált⁴² az ORFK GF Informatikai Fejlesztési Főosztály által fejlesztett és elsőként Android operációs rendszeren elérhető hazai rendészeti mobil alkalmazásként. Az úton lévők számára nyújt közlekedéssel kapcsolatos információkat: balesetek, forgalomkorlátozások, egyéb közúti közlekedést érintő események. Az üzenetküldő szolgáltatást is magában foglaló alkalmazás a tevékenységi irányítási központba beérkező lakossági bejelentések alapján frissíti híryanagyait elsősorban. Az információkat azután a helyszínrre kikerkező járőrök tovább pontosít(hat)ják. A határátkelőkkel kapcsolatban azok nyitvatartási idejét és a várható várakozási időt jelzi a rendszer a felhasználók számára. Az alkalmazáshoz készült demo is: <https://www.youtube.com/watch?v=ctPrQzjuxfo>. (Egyetlen aggályunk csak,

⁴⁰ Accenture, 2013, 6.

⁴¹ Uo.

⁴² Rendőrségi Útinformációs Rendszer mobil applikáció, ORFK Kommunikációs Szolgálat, 2015. augusztus 25. 10:36, <http://police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozlekedesrendeszet/rendorsegi-utinformatios-rendszer-mobil>, letöltés: 2016. 06. 03.

hogy néma demo, nincs magyarázó szöveg, a kijelző képei váltják egymást 3 perc 12 másodpercen keresztül. Jelen tanulmány írója feltételezi, ez csak valami félreértés lehet.)

Mintegy ezer letöltő értékelése alapján 4,4-es a megítélése. A telepítések száma 50.000 és 100.000 között van a webáruház adatai alapján (uo. 2017. augusztus 31-ei adat).⁴³ Bár az alkalmazás indulásakor azt ígérte a hatóság, hogy hamarosan iOS és Windows Phone operációs rendszereken is elérhető lesz, ez idő szerint, a futtatás követelményeinél az áruházban még csak az Android rendszert tüntetik fel.

Az ORFK sajtószolgálat a új szolgáltatás bemutatásakor szükségesnek érezte elmondani, hogy a RUTIN nem kíván versenyre kelni más mobil alkalmazásokkal, ez a rendőrség saját fejlesztése. Amiért előnyt élvezhet más alkalmazásokkal szemben, az az információk hitelességének kérdése. (Rácz 2015)

A virtualizáció és az augmentáció

A virtuális valóság alkalmazások, illetve a technológia maga sokkal régebb óta van jelen, mintsem azt a rendészetben való megjelenése alapján gondolnánk. Az első ismert immerzív multiszenzoros technológia, a Sensorama az első cyber bűncselekményekkel egy időben, az 1950-es években született meg. Megalkotója Morton Heilig volt. Egy olyan szimulátort készített, amellyel motoron ülve járhatta be a „néző” a korabeli Brooklynt. A táj látványát a város zajai (szél süvítése) egészítették ki, és a való- és élményszerűség érdekében egy rezgő ülés, amely a kerékpározás illúzióját volt hivatott kelteni. Mindez a háromdimenziós képsorokkal, sztereóhangzással méltán érdemelte ki a kor csodálatát és tekinthető a valóságsszimulációk előfutárának.⁴⁴ A korabeli sajtó „Élményszínház”-ként és a „Jövő Mozija”-ként emlegette a kezdeményezést.

8. ábra

A Sensorama szimulátor

Forrás: <http://www.sensorama3d.com/sensorama2.html>

⁴³ <https://play.google.com/store/apps/details?id=hu.police.orfk.rutin&hl=hu>, letöltés: 2017. 09. 03.

⁴⁴ <http://www.sensorama3d.com/sensorama2.html>, letöltés: 2016. 05. 30.

1966-ban már találkozunk az első korai tulajdonképpeni VR-szemüvegekkel (azaz fejre illeszthető kijelzőkkel – Head Mounted Display). A számítógéphez csatlakoztatott eszköz azonban sajnálatosan még olyan nehéz volt, hogy a mennyezetre kellett felfüggeszteni. (www.historyofinformation.com) Ivan Sutherland e találmányáról azt mondta, a képernyő egy ablak, amelyen keresztül egy virtuális valóságot látunk. A kihívás ezt a világot valóságossá tenni kinézetében, cselekvéseiben, hangzásában és érzésében. (Gobbetti-Scateni, 1998)

9. ábra

Ivan Sutherland fejre illeszthető kijelzője (1967)

Forrás: <http://media-2.web.britannica.com/eb-media/27/93227-004-02460E1C.jpg>

Az 1970-es évek közepén tanúi vagyunk az első interaktív környezet megszületésének Myron Krueger munkássága nyomán. Ekkor alkotta meg a Videoplace-t, amely tulajdonképpen video-installációk sorozatából felépülő VR laboratórium volt a Connecticut Egyetemen. Célja olyan környezet létrehozása volt, amely válaszol a felhasználó mozgásaira anélkül, hogy a tér használatát szemüveg vagy kesztyű viseléséhez kötné.⁴⁵ Innen már csak egy lépés volt a virtuális valóság fogalmának megjelenése 1989-ben (Jaron Lanier nyomán), majd egy évre rá a kiterjesztett valóság fogalmának meggyökeresedése (Tom Caudell nyomán) a számítástechnika világában. (Matuszka 2012: 9) 1994-ben már az első kiterjesztett valóság színházi produkciót nézheti meg a nagydíjazott (Dancing in Cyberspace), majd 2000-ben megkezdte diadalútját az első szabadtéri AR-játék (az ARQuake). (uo. 10–11)

A technológia alapjai tehát egy ideje rendelkezésre álltak (részben vagy egészben), de a kiterjesztett valóságokkal kapcsolatos jelenségek csak a 2000-es évek elején-közepén kerültek igazán a média és tudományos, s ezzel a hatósági figyelem középpontjába. Ma pedig újra reneszánszát éli az immár mobil eszközök útján is elérhető AR-technológia. Ezzel megszületett a MAR, a Mobile Augmented Reality. Egy olyan eszközről beszélünk immár, ami minden okostelefon használónak a zsebében lapul.

⁴⁵ <https://en.wikipedia.org/wiki/Videoplace>, letöltés: 2016. 05. 26.

Egyelőre nincs arról információnk, hogy a hazai rendészeti szervek miként kívánnak élni a VR és AR technológia nyújtotta lehetőségekkel, vagy hogyan készülnek az e technológiák teremtette új típusú fenyegetésekkel szembeni védelemre. Nem tudjuk, mennyire tartják integrálhatónak kommunikációs eszköztárunkba, hiszen kevés az erről szóló nyilvános közlés.

Összefoglalás helyett

Mi maradt ki a felsorolásból? Számptalan dolog, hiszen a szórakoztató ipar műfajai oly szerteágazóak, hogy még listászerű felsorolásuk is meghaladja jelen tanulmány kereteit. Nem szóltunk a színi előadásokról, balettról, táncról, rituálékról, látványosságokról (díszszemlék, avatások, ünnepek, villámcsődületek, virtuális összejövetelek stb.). Pedig a Briggs és Burke által használt mediatizált tömegkommunikáció fogalmat ezek tovább árnyalják, ahogyan a digitális kultúra elemei is számos eddig feltáratlan kihívást és lehetőséget hoztak, hoznak. A cél nem is volt teljes körű leltár készítése, csak annak bemutatása, hogy a szervezetek (és eként a rendőrség is) időről-időre egyre gyorsabb ütemben megújulni kénytelen – értékrendjét, kultúráját, gondolkodásmódját és természetesen kommunikációját, kommunikációs eszközhasználatát, kommunikatív viselkedését tekintve is. A rendőrségeknek stratégiát kell alkotniuk arra nézve, hogyan alakítják a szervezetükről, a szakmáról, hivatásáról a társadalomban élő képet hogyan válnak elérhetővé, hozzáférhetővé az állampolgárok számára, a szolgálat jegyében milyen eszközök, csatornák igénybevételét helyezik fókuszba a biztonság közös, kölcsönös megteremtése érdekében.

IRODALOM

- Ágoston László (1982) Újság a képernyőn. *Magyar Sajtó*, 1982/6. sz. június.
- Bíró Yvette (2003) *A hetedik művészet*. Budapest, Osiris.
- Bourdieu, Pierre (2001) *Előadások a televízióról*. Budapest, Osiris.
- Briggs, Asa – Burke, Peter (2004) *A média társadalomtörténete. Gutenbergtől az internetig*. Budapest, Napvilág Kiadó.
- Buzinkay Géza (é.n.) A bűnügyi hír, a riporter és a rendőr. *Budapesti Negyed*, 47–48.
/ A bűnös Budapest /
http://old.bparchiv.hu/id-678-buzinkay_geza_bunugyi_hir_riporter_es.html,
letöltés: 2017. 08. 30.
- Cortada, James, W. (2008) *The Digital Hand. How Computers Change the Work of American Public Sector Industries*. Volume 3. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195165869.001.0001>
- Dániel István (1927) A hirlaptáviratok. *Sajtó*, 1927/I. évf. 3. sz. 1–10.
- Dreßler, Oskar (1942) *Die International Kriminalpolizeiliche Kommission und Ihr Werk*. Wien, IKPK.
- Gobbetti, Enrico – Scateni, Riccardo (1998) Virtual Reality: Past, Present and Future. In Riva, Giuseppe – Wiederhold, Brenda K. – Molinari, Enrico (eds.): *Virtual Environments in Clinical Psychology and Neuroscience. Methods and Techniques in Advanced Patient-Therapist Interaction*, IOS Press, 3–20.
- Horányi Özséb (szerk.) (2006) *A kommunikáció mint participáció*. Budapest, Typotex.
- Kapossy Miklós (1996–2000a) A Magyar Rádió 1956-tól. In: Kollega Tarsoly István (szerk.): *Magyarország a XX. században. III. kötet, Kultúra, művészet sport és szórakozás*. Szekszárd, Babits Kiadó. Elektronikusan:
<http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/504.html#III-436>, letöltés: 2017. 08. 31.
- Kapossy Miklós (1996–2000b) A Magyar Televízió története. In: Kollega Tarsoly István (szerk.): *Magyarország a XX. században. III. kötet, Kultúra, művészet sport és szórakozás*. Szekszárd, Babits Kiadó. Elektronikusan:
<http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/516.html>
- Kelecsényi László (2003) *A magyar hangosfilm hét évtizede 1931–2000. Hyppolitól Werckmeisterig*. Budapest, Palatinus.
- Kókay György (szerk.) (é.n.) *A magyar sajtó története 1705–1848*. Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete, Magyar Újságírók Szövetsége.
<http://mek.oszk.hu/04700/04727/html/1.html>, letöltés: 2017. 08. 30.
- Kriskó Edina (2012) *A rendőrség társadalmi rendeltetése és a rendőrségi sajtó* (doktori disszertáció). Budapest, PTE NDI.
- Kriskó Edina (2014) *Rendőrségi napi parancsok 1945–58*. (kutatási beszámoló – kézirat) MNL BM „Belső normák gyűjteménye” megnevezésű, XIX-B-1-az törzsszámú állag, Budapest.

- Kriskó Edina (2015) Szemelvények a rendészeti hírközlés történetéből (1945–2015). In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András (szerk.) *Gályapadból laboratóriumot: Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 117–133.
- Kriskó Edina (2016) Krízis rituális perspektívából – Párizs 2015. november 13., In: *BGE Alkalmazott Tudományok III. Fóruma*, konferenciakötet. 358–380. Elektronikusan: https://uni-bge.hu/Kutatasi-tevekenyseg/dokumentumok/Konferenciak/ATF-konferenciakotet_2016.pdf
- Matuszka Tamás (2012) *Kiterjesztett valóság alkalmazások fejlesztése, elemzése és a fejlesztőeszközök összehasonlítása*. Diplomamunka. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Informatikai Kar, Média- és Oktatásinformatika Tanszék. Elektronikusan: <http://docplayer.hu/3658811-Kiterjesztett-valosag-alkalmazasok-fejlesztese-elemzese-es-a-fejlesztoteszkozok-osszehasonlitasa.html>, letöltés: 2016. 05. 28.
- Dr. Pásztor György (1947) A belügyi propagandamunkáról. *Belügyi Szemle*, 1974/7. sz.
- Petress István (1972) A rendőrségről a rádiós újságíró szemével. *Belügyi Szemle*, 1972/ 6. sz.
- Polgár András (2010) Arcok a közelmúltból – irodalmi riport – Lendvai. H Í R L E V É L, *Televíziós Művészek Társaságának hírei* 5. (2010/27. szám, 2010. április 15.), http://www.tvmt.hu/h10_27.htm, letöltés: 2017. 08. 31.
- Rácz Barbara (2015) *RUTIN: a rendőrségi útinformációs mobil applikáció*. 4024, A debreceni hírportál, 2015. 08. 25. <http://4024.hu/2015/08/25/rutin-a-rendorsegi-utinformacios-mobil-applikacio/>
- Schramm Ferenc (1964) *1790–1819 közti körözőlevelek nyelvi és néprajzi adatai*. Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Tomasovszky Attila (1973) A belügyi sajtótájékoztatás és propaganda néhány kérdéséről. *Belügyi Szemle*, 1973/6. sz.
- Zsoldos Benő (1927) A sajtó a bűnügyi nyomozás szolgálatában. *Sajtó*, I. évf. 16–18.
- Zsoldos Benő (1931) A sajtó és a bűnügyi nyomozás. *Sajtó*, V. évf. 7–81.